

הַלְכוּת שֶׁבַת סִימָן שֶׁסֵּט שֶׁע

ביאורים ומוספים

סִימָן שֶׁסֵּט

בְּאִיזָה אָפֶן מְקַנְיָן הָעֵרוּב

[משנ"ב ס"ק ב]

דְּמַסְתָּמָא לֹא פִּנְן לְתָן לֹו בְּמַתְנַת חֲנָסִים.

1) על לשון זה העיר החזו"א (א"ח סי' צט ס"ק יז) שאינו מדוקדק, שהרי אילו היה מכון להקנות לו את הפת בקנין במשיכה בתמורה למעותיו, חל העירוב, ומה שאינו חל הוא רק כשמתכוין להקנות לו בקנין כסף, ומשום שמעות אינן קונות.

עוד כתב החזו"א שם (ס"ק טו), שלדינא יש לנקוט כדעת רש"י ושאר ראשונים, שלדין שקיימא לו כרבי יהודה שעירוב חצירות זכות הוא לו, אמרים שבסתמא דעתו לזכות לו במשיכה כשאר אנשי החצר, ומה שאמרו חכמים במשנה שלא זכו מעותיו, הוא לשיטתם שחוב הוא לו, והשו"ע פסק שאינו זוכה הוא כדעת הרא"ש שפירש שדברי חכמים הם לכולי עלמא ומטעם שלא התכוין לזכות לו אלא תמורת הכסף, אבל רוב הראשונים חולקים על זה ויש להקל כמותם. תל דברי הרא"ש (עירובין פ"ז ס"ג) שכתב שהירשא של המשנה שלא זכו לו מעותיו הוא ככולי עלמא שהרי גילה דעתו שרצה בעירוב, ועל כרחק אינו מטעם שחוב הוא לו אלא משום שלא התכוין לזכות עבורו במשיכה, הקשה החזו"א (שם ס"ק יג) שהרי כל מי שקונה חפץ במעות מגלה דעתו שחפץ במקחו, ואף על פי כן לא מועיל זיכוי על ידי אחר, ואם כן הוא הדין כאן כשנתן מעות לחנוני נחשב שבא לקנות ככר במעות, והקנין לא חל, והחנוני גם כן אינו יכול לזכות לו, ואם כן מה שעושה החנוני אינו מדעת בעל הבית, ואין מערבין לאדם שלא מדעתו.

ועוד כתב שם (ס"ק טו), שבבית שבין שתי חצירות שאינה זכות בשבילו לערב עם אחת מהן, לדעת רש"י ושאר הראשונים אין מועיל לזכות עבורו שלא מדעתו, ואפילו אם זיכה על לו ידי אחר, אמנם לדעת הרא"ש, אם בפירוש יתכוין לזכות עבורו יועיל הדבר, משום שסובר שכוון שנתן מעות יש כאן גילוי דעת שרצה בעירוב. אבל להלכה יש לנקוט כדעת שאר הראשונים שחולקים על הרא"ש שאין זה נחשב לגילוי דעת, ובאופן שהוא חוב עבורו אי אפשר לזכות לו שלא מדעתו. ודעת המשנ"ב (כאן ולהלן ס"ק ה) בשם רוב האחרונים כפסק השו"ע. ובהמשך (ס"ק ו) הביא את דעת הב"ח הטי"ז שפסקו שלא כהרא"ש.

[משנ"ב שם]

אֵלָא בְּשִׁבְלֵי מְנוּט שְׁתָּתָן לֹו.

2) בגוף סברא זו, הקשה הטי"ז (ס"ק ב) מדברי הרא"ש בקידושין (פ"א סי' כ), שכתב שהאומר לאהבו השאילני טבעת לקדש בה אשה ונתן לו וקידש בה הרי זו מקדשת, משום שאנן שהדי שגמר בליבו לתת לו את הטבעת באופן שמועיל לקדש בו אשה, הרי שאף שאמר לשון שאלה אנו מפרשים את דבריו כאילו אמר נתנה, ואם כן גם באמר לחנוני זכה לי בעירוב, כיון שכונתו לזכות בעירוב, נפרש את לשונו כאילו אמר ערב לי באופן שיחול העירוב. ותיירך, שכאן יש סברא לומר שהקפיד לומר זכה לי ולא ערב לי, כיון שכונתו לעשות את המצוה מכספו שלו ולא משל חבירו.

[משנ"ב שם]

וּמְנוּט אֵינָן קְנוֹתָם.

3) לענין הקונה יין לקידוש, כתב השו"ע (חו"מ סי' קצט ס"ג) שיכול לקנותו במעות, כיון שהוא לצורך מצוה העמידו חכמים דבריהם על דין תורה. ולפי זה הקשה הגמ"א (ס"ק א) שהרי גם עירוב חצירות הוא מצוה, ומדוע אי אפשר לקנות את הפת במעות. ותיירך התוספת שבת

(ס"ק א) שעירוב חצירות אינו מצוה ממש, אלא זהירות בעלמא להינצל מאיסורי שבת.

תיירך אחר כתב הקרבן נתנאל (עירובין פ"ז סי' יג אות ב), שיש לחלק בין דין קידוש על היין שסמכוהו חז"ל על הפסוק 'זכור את יום השבת לקדשו', שלכן מצות הזכירה על היין נחשבת כעין דאורייתא, ולפיכך העמידו חכמים דבריהם על דין תורה, לבין עירוב חצרות שמצותו רק מדרבנן, ובוה לא העמידו את דבריהם על דין תורה.

הבגדי ישע תירך, שכיון שיש לו אפשרות לומר לחנוני ערב לי ואז יקיים את המצוה, לא רצו חכמים לעקור דין תורה בחינם.

[משנ"ב שם]

נְמַצָּא שְׁאִין לֹו חֶלֶק בְּעֵרוּב.

4) ובגדו"ק האם צריך בעלות ממונית בפת העירוב, ראה בדעת תורה (סי' שסו ס"א) ובספר חכמת הלב (עמק החכמה סי' יב).

[משנ"ב ס"ק ג]

דְּכִינֵן דְּאָמַר עָרַב לִי, הָרִי עֲשֹׂאוּ שְׁלִיחַ לְעָרַב לֹו בְּאָפֶן שְׂוִיעִילֵי. 5) והאופן היותר טוב, כתב הכף החיים (ס"ק ד) שאחרי שיתן את המעות לחנוני, ימשוך את הפת בידו ויחזור ויתנו לחנוני, ויאמר לו שיערב לו בזה עם האחרים.

[משנ"ב שם]

וְהָרִי קְאָלוּ אָמַר לֹו בְּהֶרְאָה שְׂוִיעִילֵי לֹו בְּמַתְנַת חֲנָסִים.

6) אמנם החזו"א (א"ח סי' צט ס"ק יז) כתב, שהחנוני שקיבל את המעות תמורת הפת ודאי קנה את המעות, וזיכה לו את הפת במשיכה בתורת מכר, ומשום כך מועיל לערוב חצרות. [וראה מה שכתבנו לעיל ס"ק ב].

[משנ"ב ס"ק ו]

אָפֶשֶׁךְ דְּלֹא נִיחָא לָהּ לְקַבֵּל בְּתוֹרַת מַתְנָה.

7) וטעם הדבר כתב הטי"ז (ס"ק ד), שנה לו לאדם לעשות מצוה בממונו, ואינו רוצה לקבל את חלקו בפת העירוב בנתנה, וכן כתב הריטב"א (עירובין פ"א, א). אולם החזו"א (א"ח סי' צט ס"ק יז) ביאר, שכל זה הוא למאן דאמר שעירוב חצירות חוב הוא לו, ואי אפשר להקנות תמורת מעותיו ואפילו בחינם, שמא אינו רוצה, אבל לדין שזכות היא לו, נוח לו שיקנה לו המעות תמורת הפת, וכתב שכן דעת כל הראשונים חוץ מהרא"ש, והקשה על המשנ"ב שכתב דבר זה להלכה. [וראה מה שכתבנו לעיל ס"ק ב].

[ביה"ל ד"ה אפלו]

וְדִלָּא קָמוּ שְׂפִתָּב בְּט"ז בְּשֵׁם הַבֵּית יוֹסֵף.

8) הבית יוסף פירש בענין אחר, שהחנוני לא זיכה להם את הפת, אלא שכשקיבלו את הפת הגביהו בני החצר את הפת לקנין עירוב, ולכן לא נקנה לנותן המעה חלק בפת, כיון שהחנוני נתן לו רק בגלל המעה, ומעות אינן קונות. ולפירוש זה, אם זיכה להם על ידי אחר, מועיל הזיכוי גם לנותן המעה.

סִימָן שֶׁע

דִּינֵי שְׁתוּף בְּעֵרוּב

[משנ"ב ס"ק א]

לִינֵן שְׁעוֹבְרִים הֶרְבֵּה שֶׁסֵּט אֵינֹו חֲשׂוֹב דִּינָהּ.

1) ואם בית השער הוא של חצר שאין בה דוירים, כתב החזו"א (א"ח סי' צו ס"ב) שהדר שם אוסר על בני החצר, שהרי אין דורסים על המשך במילואים עמוד 21

הלכות שפת סימן שסט שע

שסט באיזה אפן מקנין הערוב, ובו סעיף אחר:

א משנה שם פ"א
ובתקנים ב כאשר
התקמי נן הוא
ב"ש"י, וכן הניח
הפתי"סוף
ג שם בגמרא ד שם
ה הרא"ש שם
ו הרמב"ם פ"ק ו
ת הלכות
ז שם במשנה

א *הנותן מעות לנחתום ואמר לו 'אם יבואו בני הוצר לקנות ממך פכר לערוב זכה לי בערוב ושיהא לי חלק עמהם בשביל מעה זו', (ב) אינו ערוב, (א) *באפלו ערב החנני (לכל האחרים) (ב) וזכה גם לזה עמהם. *אבל אם אמר לה (ג) 'ערב לי', קנה ערוב. ובאפלו אם אמר 'זכה לי', (ד) ואם (ז) נתן לו קלי בתורת קנין שייקנה לו בו, קנה ערוב. (ה) ה'כן אם זכה לו הנחתום (ו) על-ידי אחר (ז) 'או שקנה במעשה שמתן לו לחם מן השוק, קנה ערוב. 'ואם נתן לו (ח) מעה (א) לבעל-הבית ואמר לה 'זכה לי בערוב', קנה ערוב:

שע דיני שתוף בערוב, ובו ח' סעיפים:

א משנה ערובין פ"ה
ב שם במשנה וברבי
זהוה

א (א) *הדר (ב) בבית-שער, אכסדרה (ב) ומרפסת שבחצר, (ג) אינו אוסר על בני החצר, (ז) (ד) שאינם חשויים דירה, (ה) *אבל הדר בבית-המבן, בבית-העצים, בבית-הבקר ובבית-האוצרות, (ו) אוסר: ב בעל-הבית שיש לו הרבה בתים בתצר (ז) *והשאלין או השפירן לאחרים, ויש לו בכל אחר מהם

באר היטב

הערוב, והבכרות אינן מעבדות, עכ"ל, ע"ש:
(ב) אינו. השעם בטור, שלא כן לזכות לו במנת חנם אלא בשביל מעה שקבל, ומעות אינן קונות, נמצא שאין לו חלק בערוב, עמ"א: (ז) נתן. דהוי חליפין, וכיון שזכה זה בכלי זה זה בפת, ט"ז: (א) לבעל-הבית. משום דאין דרך בעל-הבית למכור משלו, וכאלו אמר 'ערב לי':
(ב) בבית-שער. ואע"פ שיש לו ד' מחיצות, כיון שערוב דרך פ"ה לא הוי דירה: (ז) שאינם. והוא הדין סבת התב בתב, ויבאר דף ש':

באר הלכה

* אפלו ערב החנני וכו'. עין במשנה בריה, והוא כמסקנת אחרונים בבאר דברי הטור, ודלא כמו שקבת ב"ט"ו בשם הבית-יוסף. אלא דבאמת אף-על-גב דכן דעת הטור בשיטת אביו הרא"ש, דהוא סובר דהרא"ש לא פליג כמה שקבת 'המנויים הדברים בעיני' וכו' אלא אדברי התוספות ולא על דברי רש"י שזכרו מתחלה דמרי שזכה לכל בני החצר וזכה גם לזה, אבל באמת לולי דברי הטור הייתי אומר דתמיהה הרא"ש קאי על כל מה שזכר מקדם, ולדידה לא מרי מתניחין כלל בוכי אף עם שאר בני החצר, אלא שהקנין היה רק על-ידי מעות לבד וכפשוטו לשון הרא"ש בסוף דבריו, אבל אם החנני זכהו, אף אם זכהו בסתם בכלל שארי בני חצר נמי מהני, ולא צריכין לדחוקי לחלק בין הא דנתקאר בסוף הסעיף דזכה על-ידי אחר מהני. ובאמת כן הוא דעת הבית-יוסף והש"ו לדנא, אלא דהם פרשו כן בדברי הטור, ובדברי הטור אי אפשר לפרש כן וכמו שהוכיחו האחרונים, ועל-כן צריך עיין לדנא:

* אבל הדר בבית-המבן, בבית-העצים וכו'. מרי שבית-המבן ובית-העצים שיש לו. ואי מרי שניה שאול או שכור מאחר, בעינן על-גיל-פנים שלא יהא לבעל-הבית שם עצים וכדומה דבר שאין נשל בשבת, דאי לא הכי הרי יש לבעל-הבית תפיסת-יד ואינו אוסר, כמבאר בסעיף ב: * והשאלין וכו'. עין

על זה וסביבא להו דכיון דנתן מעות אפשר דלא ניחא לה לקבל דתורת מתנה, ובמעות הלא אינו קונה: (ז) או שקנה וכו'. ונעשה בזה כשלוהו זכה ונתן את הלחם, ונמצא שיש לו חלק בערוב: (ח) מעה לבעל-הבית וכו'. גם כבאן מרי (ו) שמתן לו בעל-הבית בכלל עם אחרים בשבת; והשעם דמהני הקא, (ו) לפי שאין דרך בעל-הבית למכור משלו, ולדעת שייקנה לו במעומו אמר לו, וכאלו אמר לו 'ערב לי' ששעשו שליח דמאי, ועל-כן אפלו אם לקח מכפרו וזכה לו עם כל אנשי החצר גם-כן מהני:

א (א) הדר בבית-שער וכו'. לא שנא (ב) של רבים ולא שנא של יחיד, ואף-על-פי שיש לו להבית-שער ארבע מחיצות (ג) וגם הוא מקרה, אפלו הכי כיון שעובדים דרך שם אינו חשוב דירה. ועין לקמן בסעיף ז: (ב) ומרפסת. פרושה מבאר לקמן בסמן שעה: (ג) אינו אוסר כו'. אם לא נתן חלק בערוב: (ד) שאינם חשויים דירה. והוא הדין (א) סבת התב בתב. גם-כן לא חשיבא דירה לאסרי. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות (ז) אינו אוסר, דלא חשיבא דירה: (ה) אבל הדר וכו'. דחשויים דירה, ואף-על-פי ששעוים מקנים וכיוצא בזה. ומבאר לקמן בסעיף ה דאם אוכל שם, אף-על-פי שאינו ישן ושוכב שם, מקרי דירה, דמקום פתא גורם: (ו) אוסר. עד שמתן חלקו בערוב: ב (ז) והשאלין

שער הציון

(ב) תוספות יום טוב ונחלת-צבי ואלהי רבה ופ"ח בשם מהר"ם לובלין ופרי-מגדים בכנות המנן-ארבעה, ושלא דברבי ב"ח וט"ו: (ג) מפרשים פ"ל: (א) אלהי רבה בשם עבודת-הקדוש: (ז) אחרונים: (ה) ב"ח וט"ו: (ו) שאלה רבה בשם עבודת-הקדוש: (ז) אחרונים בשם הטור: (ב) עלת-שבת, וכן משמע בבית-יוסף: (ג) פרי-מגדים: (א) מגן-ארבעה ואף-על-גב דלעיל בסמן שטו סעיף ב מבאר דיושבי סבות חביים בערוב, תסם מרי דקביעי שם תדיר שהו שוכני מדבריות. ובחיובי רבי עמיבא איגו נשאר בדון זה בצריך עיין: (ז) פרי-מגדים: (א) על זה מבאר ברבנו יונתן, וכן איתא בגמרא דף עב: